

dienstverlening?

HOEVEEL DIENST BEWIJST DE SLO?

De Stichting Leerplan-Ontwikkeling te Enschede bestaat al weer enkele jaren.

De SLO wil een dienst voor het onderwijs zijn, maar lukt dat wel?

Koos Hennephof behandelt in dit artikel hóe de SLO het onderwijs-nu ten dienste is; met andere woorden:

- *waar komen de projecten vandaan?*
- *via welke mechanismen worden projecten af- of goedgekeurd?*
- *hoe besteedt de SLO haar gelden?*

In de conclusies signaleert hij een vijftal gevaren voor de SLO, en dus voor het onderwijs dat zij ten dienste wil zijn.

‘Er bestaat in Nederland een overdreven vrees voor aantasting van de zelfstandige positie van de school’, merkte onderwijsminister Van Kemenade op, toen hij in mei 1977 de huisvesting van de SLO in Enschede officieel opende.

Als om deze opmerking te logenstraffen liggen op ‘t ogenblik 176 aanvragen voor (steun bij) het ontwikkelen van leerplannen, schoolwerkplannen of onderdelen daarvan bij het bureau van de SLO: een basisschool uit Sassenheim bijvoorbeeld vraagt om assistentie voor een leerplan wereldoriëntatie basisonderwijs; de vereniging OMO te Tilburg voor de ontwikkeling van een leergang scheikunde; het Sinologisch Instituut van de RU te Leiden voor een onderwijsleerplan Chinees-Kantonees; de gemeente Haarlemmermeer voor een leerplan voor 19 openbare lagere scholen; het Twickelcollege te Hengelo voor een schoolwerk-

SLO

De SLO werd in 1975 opgericht; zij stelt zich ten doel de helpende hand te bieden bij het opstellen van nieuwe leerplannen of schoolwerkplannen in het hele onderwijs (behalve het wetenschappelijk onderwijs).

De Stichting reageert op aanvragen vanuit het onderwijs, of van de ministers van Onderwijs en Landbouw. De SLO beschikt over een *Bureau* in Enschede, waar ruim 130 mensen werken. Het Bureau omvat o.a. zeven vakgebonden *afdelingen*, waarvan die voor moedertaalonderwijs er een is met tien medewerkers. (Zie ook *Moer* 1977: 5, blz. 30-36.)

plan moedertaalonderwijs; de afdeling biologie van de VU voor een leerplan milieukunde vwo/havo.

Projectaanvragen

Lang niet alle aanvragen om hulp bereiken de Bestuursraad, die uiteindelijk beslist wat wel en wat niet door het Bureau ter hand wordt genomen. Overleg tussen aanvrager en medewerkers van het Bureau leidt er soms al in een vroeg stadium toe dat een aanvraag wordt doorverwezen of ingetrokken. Een aanvraag die de Bestuursraad haalt, is meestal als volgt voorbereid: een of meer medewerkers van het Bureau hebben een preadvies opgesteld; een lid van het College van bestuur (is: dagelijks bestuur van de Bestuursraad) heeft een advies voorbereid; een ander lid van de Bestuursraad heeft eveneens een advies voorbereid; als het goed is heeft ook de betrokken ACLO een advies gegeven.

Lang niet alle aanvragen die sinds 1977 in de Bestuursraad aan de orde komen, worden gehonoreerd. De Stichting MOL in Amsterdam bijvoorbeeld kreeg niet voldoende steun voor haar project 'Specifieke dramatische werkvormen in het lbo'. Weliswaar geeft de Bestuursraad prioriteit aan activiteiten binnen het onderwijs aan 12- tot 16-jarigen, zeker als die 'de creatieve, expressieve, sociale en sensomotorische ontwikkeling van leerlingen bevorderen'. De meerderheid van de Bestuursraad vond echter dat het project zo open was geformuleerd, dat er te weinig zicht was op een eindprodukt dat ook bruikbaar zou zijn voor andere scholen dan die waarin het ontwikkeld werd.

Bekijkt men de behandeling van de projectaanvragen in de Bestuursraad dan lijkt het erop dat de leden veel belang eraan hechten of een project resultaten oplevert die in zoveel mogelijk andere scholen en schooltypen bruikbaar zijn. Kleine, specifieke projecten lijken daardoor weinig kans te krijgen.

Prioriteiten

Ten aanzien van de schooltypen heeft de Bestuursraad de volgende prio-

riteiten geformuleerd: het kleuter- en lager onderwijs; de opleidingen daarvoor; het onderwijs aan 12- tot 16-jarigen; de opleidingen daarvoor; het onderwijs aan leerlingen in achterstandssituatie.

Aan wat voor soort projecten binnen deze schooltypen de voorkeur moet worden gegeven, is nog niet vastgesteld. Een lid van de Bestuursraad stelde voor, uit te gaan van de knelpunten voor leerlingen; deze suggestie werd niet overgenomen door de rest van de raad.

Het grootste deel van de Bestuursraad bestaat uit vertegenwoordigers van het onderwijs, door de minister benoemd op bindende voordracht van de CCOO (steeds voor drie jaar). De meeste van deze vertegenwoordigers zijn niet (meer) werkzaam in de onderwijstypen die prioriteit hebben.

Elk van de vier onderwijskoepels uit het CCOO zorgt ervoor, dat bij zijn vertegenwoordigers tenminste één deskundige is uit de onderwijswetenschappen; dat zijn dr M.J.C. Mommers (Ned. Kath. Schoolraad), prof. dr F.K. Kieviet (Ned. Prot. Chr. Schoolraad), prof. dr L. van Gelder (CBOO) en drs L. Erades (Stichting Alg. Bonden van Scholen). Geen van deze vertegenwoordigers kan bij zijn beslissingen terugvallen op een door zijn koepel geformuleerd beleid terzake van leerplanontwikkeling. In de praktijk blijken de onderwijskundigen een vrij grote rol te spelen bij de besluitvorming over de aanvragen. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de behandeling van projectaanvraag 3208, uitgaande van het Psychologisch Laboratorium van de Rijksuniversiteit van Utrecht. Dit project beoogt een wetenschappelijk gefundeerde leergang begrijpend lezen voor het basisonderwijs te ontwikkelen. Het werd al enige jaren gefinancierd door de SVO. De CMM had afwijzend geadviseerd: zij vond dat het project teveel mikte op theorievorming, te weinig op leerplanontwikkeling vanuit concrete onderwijssituaties. Het College van bestuur van de SLO ziet de aanvraag evenmin zitten, geadviseerd door dr H.G. van den Doel, die overigens op de vergadering waarin over deze aanvraag wordt beslist, afwezig is. In de Bestuursraad pleiten dr Mommers (Instituut

Bestuursraad

De beslissingen over wat de SLO gaat doen, worden genomen door de *bestuursraad*. Die bestaat uit:

één onafhankelijke voorzitter (A.M.P. Knoers, hoogleraar voor de leraarsopleiding te Nijmegen);

7 vertegenwoordigers van de Adviescommissies voor leerplanontwikkeling;

20 vertegenwoordigers uit het onderwijs, voorgedragen door de CCOO en aangewezen door de zgn. *koepels*; dat zijn er vier, namelijk de Nederlandse Katholieke Schoolraad, de Nederlandse Prot. Chr. Schoolraad, de Stichting van Algemene Bonden van Scholen, en het Contactcentrum Bevordering Openbaar Onderwijs);

2 vertegenwoordigers van de ministers van Onderwijs en Landbouw;

4 onderwijsinspecteurs als waarnemers.

Adviescommissies

De Bestuursraad dient geadviseerd te worden door ca 20 *Adviescommissies voor de Leerplanontwikkeling* (ACLO's). Deze commissies zijn de 'opvolgers' van de Commissies voor modernisering van het leerplan (zoals de CMM er één was voor moedertaalonderwijs). Zij adviseren de Bestuursraad of de Minister gevraagd en ongevraagd over leerplanontwikkelingszaken, over werkprogramma en jaarverslag van de SLO en over benoemingen van medewerkers van het bureau van de SLO. De ACLO's zijn samengesteld uit *onafhankelijke deskundigen* en *vertegenwoordigers van vakorganisaties en docenten- en beroepsverenigingen*.

Dit jaar functioneren de CML's niet meer, en de ACLO's nog niet. De instelling ervan wordt opgehouden door het Nederlands Genootschap van Leraren en de Nederlandse Federatie van Onderwijsorganisaties NFO, die het niet eens zijn met de door de minister voorgestelde faciliteitenregeling voor de vertegenwoordigers uit de verenigingen. Het gevolg hiervan is, dat de Bestuursraad beslissingen neemt over projectaanvragen waarover geen advies is van de betrokken ACLO.

voor onderwijskunde Nijmegen) en prof. dr Kieviet (Pedagogisch Instituut van de RU Leiden) ervoor, het project te accepteren; zij zien wetenschappelijk onderzoek zoals het project beoogt, als voorwaardelijk voor de ontwikkeling van leerplannen; de besteding van leerplangelden voor dit soort onderzoeksprojecten achten zij verantwoord, zeker daar er voor een leerplan bruikbare data uitkomen. Bovendien achten ze het onjuist als aan dit reeds enkele jaren lopende project een ontijdig einde zou komen. Met acht stemmen voor, zes tegen en één onthouding, wordt het project geaccepteerd. Deze beslissing legt een claim van 235.000 gulden per jaar op de begroting van de SLO. Voor een project waar niemand uit het onderwijs om heeft gevraagd; en op welks voortgang niemand uit het onderwijs voorlopig meer enige greep heeft.

Financiën

De toelichting op de begroting van O&W voor 1979 vermeldt op blz. 166: 'In het kader van de beperking der budgettaire mogelijkheden is het niet mogelijk om het subsidie van de stichting nu te verhogen. Een en ander betekent dat uitbreiding van het apparaat van de stichting, alsmede van het aantal projecten dat in behandeling is, in 1979 niet mogelijk zal zijn.'

'Een en ander betekent ook, dat er tot omstreeks 1980/81 nauwelijks ruimte komt voor alternatieven die het de mensen in de praktijk mogelijk maken — beter dan tot nu toe — vorm en inhoud te geven aan de onderwijsleersituaties.' (Citaat uit de Ministeriële SLO-nota van 1974.) De concept-begroting voor 1978 is door de Bestuursraad van 22 naar 17 miljoen teruggebracht toen bleek dat O&W de middelen van de SLO niet wilde verruimen. Het voor projecten bestemde bedrag werd met

Projecten

De SLO-begroting voor 1977 bedraagt ruim *zeventien miljoen* gulden. Ongeveer 75 procent daarvan gaat op aan salarissen voor de ruim 130 medewerkers. Voor *projectaanvragen* is krap *drie miljoen* gulden beschikbaar. Die worden als volgt besteed:

aan 11 projecten in het basisonderwijs ongeveer 30 procent van het totaal beschikbare bedrag;

aan 5 projecten in het lbo ongeveer 22 procent;

aan 2 projecten in het mavo ongeveer 12 procent

aan 7 projecten in het havo/vwo ongeveer 35 procent van het beschikbare bedrag.

Dit kan ook als volgt worden gegroepeerd:

62 procent van het beschikbare bedrag gaat naar projecten die uit de erfenis van de CML's komen;

30 procent van het beschikbare bedrag gaat naar projecten die geïnitieerd zijn vanuit het Wetenschappelijk Onderwijs; vaak zijn dit erfenissen van de SVO;

8 procent van het beschikbare bedrag gaat naar projecten die vanuit het onderwijsveld zijn aangevraagd.

Een derde groepering, ditmaal in cijfers:

Niet-vakgebonden projecten: 428.000 gulden

Vakgebonden projecten:

moedertaalonderwijs	742.000
Fries	109.000
Spaans	284.000
Russisch	200.000
aardrijkskunde/geschiedenis	100.000
oudheidkunde	40.000
bio, nat., scheikunde	605.000
katechese-onderwijs	295.000
mime, drama, lich. opv.	132.000
elektrotechniek	40.000
gezondheidskunde	67.000

zeven ton gekort tot krap drie miljoen gulden. Een zeventigtal scholen, instituten en organisaties heeft dan ook deze zomer een briefje ontvangen waarin werd medegedeeld, dat hun aanvraag (voorlopig) niet kon worden behandeld. Geen steun derhalve voor de Stichting Montessori Centrum voor een raamleerplan; voor de CML moderne vreemde talen voor een afstemming van de mvt-leerplannen bij avo en lbo; voor de schooladviesdienst in Oude Pekela voor een werkplan musische vorming; voor de RSG in Wageningen voor ondersteuning van het project-onderwijs; voor de IVO-vereniging in Utrecht voor de ontwikkeling van een schoolwerkplan voor het individueel voortgezet onderwijs.

Zij, en nog vele anderen, kunnen wachten tot er wat ruimte op de begroting ontstaat. Deze ruimte kan ontstaan als de talrijke activiteiten uit de erfenissen van de CML's worden afgerond; de CMM bijvoorbeeld heeft voor ruim driekwart miljoen projecten ingebracht in de SLO (Fries; gericht schrijven; taalbeschouwingsonderwijs; literatuuronder-

wijs; schooltaal-milieutaal); nog afgezien van een claim op 44 procent van de mankracht van de afdeling moedertaalonderwijs voor deze projecten.

Een groot deel van de beschikbare gelden en mankracht van het Bureau is gestoken in de vernieuwingsprojecten met betrekking tot het leerplan basisschool, leerplan middenschool en leerplan mhno/mspo.

De SLO, conclusies

Alle gegevens die hierboven vermeld zijn, heb ik kunnen putten uit de stukken van de Bestuursraad en het Bureau van de SLO, uit enkele bezoeken aan vergaderingen van de raad, en uit telefoongesprekken met enkele leden van de raad. De SLO, haar leden en het bestuur maken op loffelijke wijze ernst met de openbaarheid: wie dat niet wil hoeft niets te missen van de leerplanontwikkeling in ons land.

Ik heb de indruk dat op dit moment de mogelijkheden van de SLO ernstig beperkt worden door de geringe financiële armslag en door de erfennissen van de CML's. Lang niet iedereen in de Bestuursraad is daar even gelukkig mee.

Op grond van de gegevens die ik in dit artikel vermeld heb, ben ik geneigd een aantal seinen op onveilig te zetten:

- 1 De verdeling van de begrotingsgelden over de verschillende instanties in de verzorgingsstructuur; uit zijn keuzes zal moeten blijken hoe hoog de minister van Onderwijs leerplanontwikkeling in zijn vaandel schrijft.
- 2 Wat gaat de Bestuursraad doen met de ruimte die vrij komt als lopende projecten worden voltooid? De verdeling van de beschikbare gelden over vakken en onderwijssoorten is op dit moment zeer onevenwichtig. De raad zal een verdere discussie over prioriteiten niet uit de weg kunnen gaan. Deze prioriteiten moeten worden geënt op de behoeften van het onderwijsveld en in nauw overleg daarmee worden vastgesteld. Belangen en problemen van leerlingen moeten daarbij een veel explicie-

De leden van de Bestuursraad zijn blijkbaar een druk bezet volkje. In ongeveer 20 procent van de vergaderingen van de raad waren onvoldoende leden aanwezig om besluiten te kunnen nemen.

Absolute toppers op de absentielijst waren de waarnemers van de inspectie, mevrouw Mulder en de heer Segaar: zij hebben de eerste 33 vergaderingen van de Bestuursraad nauwelijks bijgewoond. Ze zijn inmiddels opgevolgd door anderen. Andere opmerkelijke *afwezigheidsscores* (van 33 opeenvolgende vergaderingen): de heer Mastik, vertegenwoordiger van het Contactcentrum Bevordering Openbaar Onderwijs: 25 keer; de heer Gunneman, vertegenwoordiger van de NPCO: 16 keer; de heer Erdsieck, vertegenwoordiger van het CBOO: 15 keer; de heer Struik, vertegenwoordiger van de Ned. Kath. Schoolraad: 13 keer.

ter rol spelen.

3 Zet de tendens tot grote, veelomvattende projecten door? Mijns inziens moet er veel ruimte komen voor kleine projecten, waarin ook opvattingen van minderheidsgroepen over leerplanontwikkeling en onderwijs een kans krijgen.

4 Veel meer dan tot nu toe het geval is, moeten de projecten mee vorm krijgen in scholen. De organisatie van het Bureau moet er mijns inziens op gericht zijn zeker 30 procent van het personeelsbudget te kunnen besteden aan taakuren voor de medewerking van onderwijsgevend en aan leerplanprojecten.

5 De onderwijsorganisaties die in de Bestuursraad het onderwijsveld heten te vertegenwoordigen, zullen dat aanmerkelijk serieuzer moeten doen: meer informatie naar hun achterban; en een veel groter rol voor die achterban bij het doen van keuzes inzake leerplanbehoeften en -prioriteiten.

Blijven deze seinen op onveilig staan dan is er grote kans dat in Enschede de aansluiting op het onderwijs gemist wordt.